

אבות תקנום

תמצית סוגיות ה"דף היומי" מתוך "דרך ישרה"

פרשת תולדות מסכת שבת דפים לט- מה

דרך ישרה תמצית הדף

לדף לט- מ

א. דיני בישול באור ובחמה ותולדותיהם 1. אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל, והוי תולדת האור וחייב חטאת כדאשכחן שחייב על דבר שהוא גמר מלאכתו. 2. בישול בתולדות חמה לת"ק אסור מדרבנן אטו תולדות האור ולרבי יוסי שרי. 3. בישול בחמה לכו"ע שרי, ולכן מותר לתת את הצונן בחמה. 4. אין להטמין בחול שהתחמם מהשמש ואף רבי יוסי מודה בזה, והטעם גזירה שמא יטמין ברמץ ולרבי יוסף שמא יזיז עפר דבוק ואיכא ביניהו עפר תיחות. 5. מגלגלין ביצה ע"ג גג רותת, דלא דמי להטמנה ברמץ וכן אין שם עפר. 6. אנשי טבריא העבירו סילון של מים צוננין בתוך חמי טבריא, וחכמים אסרי כיון דדמיא להטמנה או דהוי תולדות האור, ושמענין דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל אפילו מבוע"י.

ב. דיני רחיצה בשבת 1. רחיצת פניו ידיו ורגליו, בשבת מותר רק אם הוחמו מע"ש וביו"ט לבי"ה שרי לחמם לכך וב"ש בעו שיהיו ראויין לשתיה. 2. רחיצת כל גופו, לר"מ אסור אף בצונן, ר"ש מתיר אפילו בחמין, ור"י אסור בחמין ומתיר בצונן וכן הלכה. ופלוגתייהו להו"א בכלי ולמסקנא בחמין שבקרקע אבל בכלי לכו"ע אסור, והמשנה דחמין מותרין ביו"ט ואסורין בשבת איירי ברחיצת כל גופו ואליבא דר"ש. 3. רב שרי לרחוץ את כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש, לל"ק אבר אבר ולל"ב כל גופו וישייר אבר אחד, ולשמואל שרי רק פניו ידיו ורגליו, ומייתי ברייתא כוותיה דשמואל ותיובתא דרב. 4. הגזירות ברחיצה בשבת, בתחילה התירו לרחוץ בחמין שהוחמו מע"ש, אסרו רחיצה, אסרו זיעה, אסרו חמי טבריה ולבסוף התירו. 5. זיעה בשבת אסורה וביו"ט מותרת, ושרי לטייל באמבטיאות של כרכים וכן להזיע במוצ"ש מיד. 6. מותר להתחמם כנגד המדורה ואח"כ להשתטף בצונן אבל איפכא אסור כיון שמפריש מים שעליו.

ג. שרי לתת כנגד המדורה לת"ק קיתון של מים להפיג צינתן, לר"י להפשיר פך של שמן דקסבר הפשירו לא זהו בישולו ולרשב"ג לחמם שמן שע"ג היד. ופליגי מה דעת ת"ק בשמן 1. לרבה ורב יוסף שרי דקסבר שמן אין בו משום בישול. 2. לרנב"י קסבר שמן יש בו משום בישול והפשרו זהו בישולו, ורשב"ג מתיר כלאחר יד, ואמרינן דבין מים ובין שמן כל שהיד סולדת בו אסור.

לדף מא

א. הלכות בית המרחץ 1. מותר להרהר בד"ת בכל מקום חוץ מבית המרחץ, ודברים של קדש אסור לאמרן שם אף בלשון חול. אבל לאפרושי מאיסורא שרי, כדאשכחן דרבי אמר להניח פך של שמן באמבטי בכלי שני, ור"מ אמר שאסור להדיח ולסוך קרקע. 2. רבי אבהו שט באמבטי בשבת ולא ידעינן האם עקר רגליו, והא דאסרינן לשוט בבריכה אפילו שעומדת בחצר זהו כשאין לה גידודי. 3. רבי אבהו כשרחץ הניח ידיו כנגד פניו של מטה, ולא ידעינן אי נגע כיון דאיכא בעיתותא דנהרא לא יבא להרהר וכדין בולשת, ואמרינן דזהו כאשר עולה מהנהר דאיכא צניעות אבל

כשיורד אין להניח ידו. 4. רב יהודה אמר במרחץ הביאו נתר ומסרק וקמ"ל לומר במרחץ דברים של חול בלשון קדש, פתחו פומייכו שיכנס הבל המרחץ ויוציא הבל, ושתו מי המרחץ. 5. הנהגות דרך ארץ: אחרי האכילה לשתות, ולהלך ד"א, והנצרך לנקביו אסור לאכול, וברחיצה בחמין צריך לשתות מהן ולהשתטף בצונן ולסוך.

ב. שתיית מים חמים מכלי גרוף 1. מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת, וזהו מים מבפנים וגחלים מבחוץ. 2. אנטיכי אף שהיא גרופה אין שותין, וזהו מקום המים העשוי בכירה או כלי שהגחלים בתחתיתו ולדבריו כ"ש שאסור בי כירי.

ג. אמרינן במשנה המיחם שפינהו אין לתת לתוכו בשביל שיחמו אבל מותר לתת לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן. והדינים במיחם 1. המקרה במשנה, להו"א מיחם שפינה ממנו את המים לגמרי אסור לתת לתוכו מים מועטין כיון שמתבשלים ואף דמצרף שרי כשיטת ר"ש בדבר שאינו מתכוון מים מרובין שרי כיון שרק מפשירין ודחינן דלא משמע כן הלשון שפינהו. ולמסקנא איירי במיחם שפינהו ויש בו מים חמין, אבל אם פינה ממנו את המים לגמרי אסור כיון דמצרף וכשיטת ר"י. 2. בשיעור לצרף שמלאהו כולו רב אסור ושמואל שרי דקסבר כר"ש בדבר שאינו מתכוון אבל במלאכה שא"צ לגופה קסבר כר"י שאוסר, לכן גחלת ברה"ר מעץ אסור לכבותה ומתכת שרי.

צדף מב

א. נתינת חמין לצונן וצונן לחמין 1. בכוס לב"ש שרי רק חמין לצונן ולב"ה אף צונן לחמין. 2. אמבטי לב"ה שרי רק חמין לצונן ור"ש בן מנסיא אסור וכן הלכה. 3. ספל להו"א דינו כאמבטי וקשיא כיון דהלכה כרשב"מ וכי ליכא רחיצה בשבת, ותיירץ דרשב"מ קאי על הרישא ואוסר נתינת צונן לתוך חמין וקסבר שלא נחלקו בזה ב"ש וב"ה, וכל זה נדחה דלמסקנא ספל אינו כאמבטי ורחיצה לרשב"מ ע"י ספל בשבת שרי ולא באמבטי. 4. שרי לתת קיתון מים לתוך ספל של מים אפילו צונן לתוך חמין, בין בהפסקת כלי ובין בעירוי.

ב. בישול תבלין ומלח 1. תבלין אסור לתת לכלי ראשון, אבל לכלי שני שרי, ולר"י אף לכלי ראשון אם אין בו חומץ או ציר. 2. מלח להו"א דינו כתבלין שמתבשל בכלי ראשון, ולמסקנא ללי"ק הוי קלי הבישול המתבשל אף בכלי שני, וללי"ב קשה להתבשל כמו בשר שור ומותר ליתנו אפילו בכלי ראשון.

צדף מג

א. אין נותנים בשבת כלי תחת הנר כדי לקבל בו את השמן, ומייתי דברי רב חסדא דאף שאין נותנים כלי תחת תרנגולת התירו לכסות הביצה בכלי, ולרבה הטעם משום דהויא הצלה מצויה. והשמועות 1. שנברה חבית טבל בראש גגו מניח כלי תחתיה, בחדשה דשכיח שתשבר. 2. נותנים כלי תחת הנר כדי לקבל ניצוצות, שכיחי. 3. כופין קערה על נר כדי שלא יאחו בקורה, בבית נמוך. 4. קורה שנשברה סומכין בספסל, בחדתי. 5. נותנים כלי תחת הדלף בבית חדש.

ב. לרב יוסף הטעם דאין נותנים כלי תחת תרנגולת משום דאסור לבטל כלי מהיכנו, והשמועות 1. מותר להציל חבית טבל שנשברה, כיון שראוי בעבר ותקנו. 2. נותנים כלי לקבל ניצוצות, כיון שאין בהן ממש. 3. סומכין קורה שנשברה, ברפוי. 4. נותנים כלי תחת הדלף, בראוי לשתיה. 5. כופין סל לפני אפרוחין, דקסבר שרי לטלטלו.

ג. לרבי יצחק אין כופים כלי אפילו על ביצה, דקסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אא"כ צריך למקומו. והשמועות 1. כופה כלי ע"ג ביצה, בצריך למקומו. 2. פורסין מחצלת ע"ג אבנים, במקורזלות שראויות לביהכ"ס. 3. פורסים מחצלת ע"ג לבנים, בראויות לשיבה. 4. פורסים מחצלת על כוורת דבורים, כשיש דבש או כשחישב על שתי החלות, ואיירי בימי ניסן ותשרי. 4. אין עושין מחיצה למת בשביל המת אא"כ יש צורך עבור החי, ולכן מת המוטל בחמה מכסין אותו ע"י בני אדם שיושבים בצידו.

ד. טלטול מת בשבת בחמה 1. כשיש ככר או תינוק, שרי לכונ"ע. 2. אם אין ככר פליגי אי שרי

להעביר ממטה למטה, והמח' להו"א בטלטול מהצד או משום שאדם בהול על מתו שמא יכבה, וכן הלכה דשרי להציל.

ע"ף מה

- א. הדיעות בטלטול נר חרס 1. ר"י שרי חדש ואוסר ישן דמאיס, ופמוט מתכת אם הדליקו בו הוי מוקצה מחמת איסור, ואם לאו מותר בטלטול כיון דלא מאיס. 2. לר"מ אם הודלק בשבת זו אסור, דהוקצה מחמת איסור. 3. לר"ש נר כל זמן שדולק אסור, וכן אוסר בנר גדול אף שכבה בשבת. 4. ר"א בר"ש לית ליה מוקצה, ומתיר אף להסתפק משמן המטפטף אף בעודו דולק.
- ב. מיטה שייחדה למעות אסור לטלטלה, והשמועות 1. לל"ק סגי אם רק יחדה למעות, ודחי מזה שמותר לטלטל נר חדש. 2. לל"ב אסור אם ייחד והניח מעות, או כשיש עליה מעות, או בהונחו ביה"ש. ומייתי ממוכני שמשמע דשרי בהיו עליו מעות, ודחי דאתי כר"ש דלית ליה מוקצה, ורב סובר כר"י מזה שמחלק בנר שע"ג דקל בין שבת דשרי ליו"ט.

ע"ף מה

- א. דיני מוקצה לר"י ור"ש 1. כעין שמן שבנר דהוקצה למצותו. 2. ה"נ עצי סוכה ונוי סוכה. 3. חטין שזרען בקרקע שרי אף דדחי בידיים כמו גרוגרות וצמוקין. 4. אכל תאנים והותיר אסור, אתי כר"י וקמ"ל דאף שאכלם צריך הזמנה, דמכיון שהעלם לגג הסיח דעתו מהם. 5. פצעילי תמרה והם תמרי בוסר שמתבשלות בסלים מאליהם, לר"ש שרי.
- ב. מוקצה בבהמות ביו"ט 1. בע"ח שלנים בתחום, אף לחכמים הוו בייתות. 2. נכנסות ברביעה, לחכמים מדבריות ומוקצה ולרבי בייתות. 3. רועות באפר, אף לרבי הוו מדבריות.
- ג. דעת רבי שיש מוקצה בבהמות ומאידך קאמר שאין מוקצה לר"ש, ומתריצין 1. בהמה דמי לגרוגרות. 2. ס"ל מוקצה, וקאמר רק לדברי ר"ש. 3. לא סבירא לדידיה מוקצה, אלא קאמר לדבריהם דרבנן שידו שהם בייתות.
- ד. הלכתא לר' יוחנן במוקצה 1. להו"א הלכה כר"ש, ואוסר טלטול בקן תרנגולת כשיש ביצת אפרוח כיון דלא חזיא כלל אף לכלבים. 2. למסקנא רבי יוחנן פוסק כרבי יהודה, וריב"ל כר"ש. 3. לרבי יוחנן הלכה כסתם משנה, וסתמא דמוכני מוקמינן כשלא היו עליה מעות כל ביה"ש. 4. רבי אבהו באתריה דריב"ל טלטל נר דקסבר שמותר, ובאתריה דרבי יוחנן לא טלטל משום כבודו.

שאלות לחזרה ושינון

ע"ף לט- מ

א. דיני בישול באש ובחמה ותולדותיהם (6)	א. השמועות בהיתר הצלה מצויה (5)
ב. דיני רחיצה בשבת (6)	ב. השמועות בביטול כלי מהיכנו (5)
ג. המח' לתת שמן כנגד המדורה, ודעת ת"ק בשמן (2)	ג. השמועות באין כלי ניטל אלא לדבר הניטל (5)
ד. דף מא	ד. דף מד
א. הלכות בית המרחץ (5)	א. הדיעות בטלטול נר חרס (4)
ב. שתיית מים חמים בכלי גרוף (2)	ב. השמועות בדין מיטה שייחדה למעות (2)
ג. הדינים במיחם שפינהו (2)	ד. דף מה
ד. דף מב	א. דיני מוקצה לר"י ולר"ש (5)
א. נתינת חמין לצונן ואיפכא (4)	ב. מוקצה בבהמות ביו"ט (3)
ב. בישול תבלין ומלח (2)	ג. דעת רבי לגבי מוקצה בבהמות, ומאי קאמר (3)
ג. דף מג	ד. הלכתא לרבי יוחנן במוקצה (4)

שדה חיים עיוני הדף היומי רבי חיים פרוינד שליט"א

זה, אך לגבי סגירת התיבה על הצד שיש זבובים, עובר בצידה כבר בשעת הסגירה ולא דמי התם להכא.

ובטרם נבאר את הדברים נביא את הצדדים שנחלקו בזה. הרמ"א ב"יור"ד (סימן פ"ז) כתב בשם הג"ה מרדכי דאסור לישראל לחתות תחת קדירה של עכו"מ שמא יש שם בשר וחלב. והקשה הרעק"א הא אין מתכוין לבשל. ותירץ דאמנם אין מתכוין אך איכא ספק פס"ר (ובלשונונו - פס"ר דלשעבר) שמא יש שם בשר וחלב ולכן אסור. ומאיך יש לנו את סוגיא דידן דבמשנה איתא אלא נותן לתוכו מים מרובים שיפשירו. ופריך בגמ' והלא מצרף ומשני ר"ש הוא דאמר דבר שא"מ מותר. הקשה הרמב"ן הא מודה ר"ש בפס"ר. ותירץ דהוה ספק פס"ר כלומר אין ודאות שהכלי יגיע לצירוף ושרי. א"כ לפנינו מח' בין הג"ה מרדכי לרמב"ן, ובין הרמ"א להט"ז, האם ספק פס"ר (פס"ר לשעבר) שרי או אסור.

ונביא כאן ביאור עמוק מדבריו של ר' שמואל זצ"ל המבאר את הפלוגתא הכא, דהנה יש לחקור מה גדר האיסור בפס"ר, צד א' י"ל דכשגורר אדם ספסל ואין ודאות שיהיה חריץ הרי המעשה מצד עצמו מותר, ולכשנהיה חריץ א"ז שהאדם נתכוין לכך והוי כנעשית מאליה ואינה מתייחסת אליו כלל פעולת החריץ, משא"כ בפס"ר שיהיה חריץ, כאן אנו אומרים שכיון שידע שכך יהיה הוי כנתכוין להדיא לחריץ. צד ב' לומר דא"ז שבפס"ר הגדר הוא שמתכוין להדיא לחריץ. אלא שכל פעולה המותרת שאין בהכרח שתביא אחריה איסור הוי כמתכוין לפעולה המותרת, אך אי ודאי הוא שתבוא אחריה פעולה אסורה באופן ודאי, מתכוין הוא לפעולה אסורה בהכרח, כלומר כשגורר ספסל ובהכרח יהיה חריץ זה שמתכוין הוא לגרירה שכולל בתוכו חריץ משוי ליה כמתכוין להדיא לחריץ, אך לא שמתכוין ישירות לחריץ. ובקיצור: האם החילוק בין פס"ר ללא פס"ר הוא בידיעה או בהתייחסות לפעולה, האם הידיעה משוי ליה כמתכוין לחריץ, או הכוונה לגרירה הכוללת בתוכה חריץ משוי ליה כמתכוין לחריץ.

שבת מא. המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן. ממשנה זו יש הוכחה לנידון גדול ונבאר. הנה בגמ' כתובות דף ו. איתא והאמר רב שימי בר חזקיה משמיה דרב האי מסוכריא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא. התוס' שם בד"ה "האי" דן מה האיסור להדק את הבגד בנקב החבית, משום סחיטה דהוי תולדה דמלבן לא שייך, דיין לא חשוב ליבון אלא מים. ואין לומר נמי מצד מפרק דהוי תולדה דדש, דכיון דהיין הולך לאיבוד הוי פס"ר דלא ניחא ליה ושרי וכשיטת הערוך.

ואחת מהוכחות הערוך דפס"ר דלא ניחא ליה שרי מגמ' סוכה, דמי שיש לו הדס שענביו מרובין מעליו ורוצה לתקנו ב"י"ט, ילקט אותם לאכילה והוי אין מתכוין ומותר, ופריך התם והא הוי פס"ר דמתקן מנא, ומשני דיש לו הדס אחר והוי פס"ר דלא ניחא ליה, כיון דסוכ"ס יש לו הדס אחר ומותר. ור"י דחה ראיה זו של הערוך, דהתם יתכן שלבסוף לא יצטרך להדס זה ואין זה ודאי פס"ר, וא"כ כעת לא חשיב כלל מתקן מנא להכי מותר, אך בפס"ר ודאי, אסור אפי' דלא ניחא ליה.

ומכאן הביא הביאור הלכה ראיה לשיטת הט"ז בדין פס"ר לשעבר, המקרה המדובר הוא, אדם הרוצה לסגור תיבה בשבת ואינו יודע אי יש שם זבובים, על הצד דיש שם זבובים הוי צידה הגם שאין מתכוין לצידה כיון דהוי פס"ר, ועל הצד שאין זבובים מותר. וכעת הוא מסתפק בכך, כתב הט"ז דשרי לו לסגור. והביאור בזה, דכמו שמותר לאדם לגרור ספסל בארץ אי לא ודאי שיהיה חריץ, דכיון שלא ודאי שיהיה מלאכה שרי. ה"ה אי עושה את הפעולה בודאי, אלא שספק אם הפעולה הזאת יש לה שם מלאכה או לא, כגון שסוגר את התיבה וספק אי יש כאן צידה או לא שרי, וזהו "פס"ר לשעבר". והנה הר"י בתוס' כתב אותו דין ממש, דאי מלקט הענבים דהוי פעולה ודאי אלא ספק אי לבסוף יהיה זה תיקון או לא שהרי יתכן דבסוף לא יזדקק להדס זה, שרי. ודוחה הביאור הלכה, דהכא מה דשרי לו למעט מכיון שבשעה שממעט ספק לו אי יצטרך להדס

מחלוקת ראשונים. וראיתי שיש מחלקים בין פס"ר דשאר איסורין לפס"ר דשבת, וכגון מה שכתב תוס' בכמה דוכתי בש"ס (שבת מא: ועוד) דלר' יהודה אין מתכוין בשאר איסורי תורה אסור מדאורייתא, אך בשבת דבעינן מלאכת מחשבת- אין מתכוין הוי איסור דרבנן, וביאר דלכך באין מתכוין ובנוסף מקלקל שרי לכתחילה כדלעיל בגמ', דאי לא תימא הכי מדוע במקלקל שרי לר"י הא אי"מ כמתכוין והוי איסור דאורי' ואיך שרי במקלקל, בהכרח דהכא בשבת אי"מ הוי דרבנן מחמת דין מלאכת מחשבת.

ואם כן י"ל בפשיטות, דבשבת ספ"ר שרי דבין לצד א' בין לצד ב' הוי חסרון במלאכת מחשבת, שהרי הפס"ר שאסור מדאו' הוא מחמת הידיעה שיהיה מלאכה, אך בספק הגם שיש צד שמתכוין אך מלאכת מחשבת אין כאן. משא"כ בבשר וחלב ושאר איסורים, לכך שתק ה"ט"ז ביר"ד.

וכעת נבוא לביאור, המרדכי והרמ"א למדו כצד ב' ולכן אסור לישראל לחתות תחת קדירת עכו"מ הגם דהוי ספק שיש שם בב"ח, אך כיון שיש צד דיש כאן פס"ר נחשב הוא מתכוין לספק פעולה האסורה ולא גרע מספק דאורי'. שהרי על הצד שיש כאן בשר וחלב, חתיית אש תחת הקדירה כולל בתוכו גם בישול בב"ח והכוונה לחתיה חשיב כמתכוין לבישול בב"ח. אך הרמב"ן והט"ז ס"ל כצד א' דרק אם יודע בודאות שיש כאן פעולה האסורה חשיב פס"ר דמתייחס המעשה אליו, אך כשאינו יודע בודאות, כגון במצרף או בסגירת התיבה, גם אם היה צירוף או זבובים אין מתייחס אליו מעשה האסור, ולכן ספק פס"ר שרי (וה"ה בצידה דאורייתא).

אלא שיש לתמוה איך זה שהתם ביר"ד לא הביא הרמ"א כלל את דעת הרמב"ן, והט"ז בהלכות שבת לא הזכיר כלל דעת המרדכי בענין הא קמן

יצא לאור בס"ד בסדרת "דרך ישרה" מסכתות:

ברכות עם מחורדין בפ"ך.

שבת מהדורה חדשה.

עירובין

סוכה

מגילה-פורים עם מדרש,

תוספתא, ותמצית מחיר יין לרמ"א

גיטין

קידושין - עם תורתך שעשועי,

סימני הדף, ותוספתא

מנחות

חולין

בכורות עם הקדמות ומושגים

ערכין-תמורה

כריתות-מעילה

נדה

וכן הלאה, כסדר ה'דף היומי'

בבא קמא

בבא מציעא

בבא בתרא א-ב

סנהדרין א-ב עם "יש סדר

לגמרא" ותמצית כל המסכתא.

מכות שבועות

עבודה זרה הוריות עם

מחורדין בפ"ך

זבחים

ניתן להשיג בטלפון 03-6168653 מחיר כל חוברת על הש"ס: 5 ₪.

חיבורים נוספים מבית "דרך ישרה":

נשיח בחוקין 1270 מצוות לפי

כל השיטות של מוני תרי"ג המצוות.

בחקותין אשתעשע- על תרי"ג

מצוות, לשיטת בה"ג ואזהרות ר"ש אבן גבירול.

עתיים לתורה- לוחות ללימוד יומי

לכל יהודי, עם הרב מרדכי גנוט שליט"א.

שירת ישראל- סוגיות מסכת ב"ק.

קיצור חרדים מנוקד ומסודר.

קיצור אלשין רות

קיצור אלשין אסתר

קיצור אלשין איכה

בקרום בס"ד על שה"ש וקהלת.

באהבת תשגה תמיד- שיחות

באהבת תורה ודרכי זכירתה מהגאון

רבי בונים שרייבר שליט"א.

איזוהי זון ישוה- כיצד ללמוד

לשנן ולזכור, עם הכנה למסכת מכות.

הקדמות ומושגים- סדר קדשים,

ובקרום בס"ד על סדרי זרעים וטהרות.

|| ניתן להצטרף לקהל הקוראים,

ולקבל את העלון במייל

לפרטים תגובות והערות:

yesodot100@gmail.com

~2~

המערכת